

narodne bodočnosti, ampak živi le ob anatomiji bolehnih duš blaziranega posameznika — to slovstvo dekadentnih „intelligentnikov“ je v resnici najbližje sorodno hrepenjenju po „gospokem ususu“ v jeziku in pismu.

Nečemo se spuščati v posameznosti, ker nam je na tem, da poudarimo samo načelno stališče. Zdelo se nam je to tembolj potrebno, ker se nam zdi ta, sicer le učenjaški prepis simptomatičen za današnjo veliko duševno borbo v slovenskem narodu. To je majhen literaren odmev one velike borbe, od katere odmeva vse naše javno življenje: Borba ljudsko-narodnega načela proti aristokratsko-separatističnim tendencam.

Če pogledamo na sedanje slovensko slovstvo, moramo priznati mi „pišoča masa“, da smo marsikaj zagrešili. Iz naše pisave je izginilo marsikaj svežega, narodnega duha, in nasele so se v njo slabotne in bolehave tujke brez potrebe in koristi. Postali smo „moderni“ in s tem smo pridobili nekaj mednarodne finese, a izgubili stik z ljudstvom, ki je vir in temelj zdravemu slovstvu. Naše slovstvo ne sme iskati vzorov le po Parizu in Dunaju v nestalnih stvorih izpreminjajočih se nazorov; obrnimo svoj pogled večkrat na Homerje in Sofokle, na Danteje in Gunduliče, ki so stali na trdnem temelju ljudskega jezika in prepričanja, pojoč svojemu narodu iz duše odkrito in doneče. S tem so postali veliki, a mi postajamo majhni.

Ko si določujemo pravopis in pravorečje, imamo dve poti. Ena nas vodi gori v maloštevilno salonsko družbo, izšolano v ptujem duhu, hrepenečo po neki sijajni osamljenosti, samo s seboj zadovoljno, ker je tako neskončno učena in vzvišena, da svojih duhovitih misli več ne more odevati v domačo raševino. Druga pot nas vede pod milo nebo, kjer so tisočere množice, govoreč iz srca v neštevilnih polnodolžnih izrazih, ki nam kličejo: Tu vam odpiramo svoje zaklade, tisočletja skrbno čuvane v naših prsih! Podajte nam zanje, česar ste se na naše stroške učili po širnem svetu, da združimo dušno imetje in kot eno telo, kot en organizem, različen v sestavinah, a enoten v duhu, rastemo v duševni omiki in narodni sili!

Nam se zdi druga pot prava. Mi vemo, kakšna je tista „salonska slovenščina“, katero nam priporočajo. Zato pa pustimo one, ki so se zagledali v umetno izlikano „salonsko slovenščino“, v te medle spiritistiške prikazni brez mesa in krvi; mi „pišoča masa“ gremo vun pod milo nebo med širno ljudstvo, in tam ob nedolžnih očeh, ob zdravih licih in žuljavih pesteh se učimo jezika slovenskega, jezika jedrnatega, milega in mogočnega!

To smo hoteli mi „pišoča masa“ povedati — zaščitnikom „ohole gentry“ v preudarek.

Dr. E. Lampe.

HRVAŠKA.

KNJIGE „MATICE HRVATSKE“ ZA L. 1903.

Djevojački svet. Izabrane pripovedi čeških spisateljica. S českega preveo i uvodom o kulturnom radu česke obrazovane žene popratilo Stjepan Radić. 80. str. LXVIII + 220. — V „slavenski knjižnici“, katero je začela Matice izdajati l. 1893., da seznani Hrvate z najboljšimi deli drugih slovanskih narodov, je ta knjiga deseta. V poprejšnjih knjigah je največ prevodov iz ruske književnosti, a „Djevojački svet“ je prva knjiga iz češkega jezika. Ne dá se tajiti, da so za prebujenje češke narodnosti storile mnogo češke žene, a tudi med pisateljicami jih je mnogo, katere zavzemajo odlična mesta v češki književnosti. Vsakomu sta že znani Božena Němcová in Karolina Světlá, kateri sta zapustila trajen spomin v češki knjigi; njuno delo na književnem in narodnostnem polju nadaljuje sedaj mnogo vztrajnih in nadarjenih žen. Stjepan Radić je v kratkih potezah v predgovoru orisal delovanje čeških žen, naštel njihova društva, med katerimi je najzaslužnejše društvo „Vesna“ v Brnu, omenil njihove časopise in opisal kratko življenje najodličnejših pisateljic. Dasi ta predgovor ni posebno zaokrožen, vendar prinaša mnogo zanimivih podatkov in dokazuje, kako se z vztrajnim, nesebičnim delom lahko veliko stori. L. 1892. je izdala tudi med Slovenci dobro znana pisateljica Vilma Sokolová almanah za odrasle deklince „Dívčí Svět“, pri katerem je sodelovalo šestnajst pisateljic in dvanajst pisateljev. Ta almanah je zbudil obče zanimanje; dasi ni mogel izhajati vsako leto, je vendar l. 1900. izšel zopet, in takrat se je zbralo v njem štirinajst pisateljic in enajst pisateljev. Prevoditelj je izbral iz teh dveh almanahov najboljše spise in jih podal svojemu narodu, želeč, da ta iz njih spozna kulturno delovanje čeških žen in se ogreje na njihovem domoljubju.

V knjigi je deset daljših in krajših pripovednih spisov; večina njih je pisana z namenom, da v narodu zdramijo domoljubje. Tak je že precej prvi spis Bogoslave Sokolové: „Zar znamo samo plesati?“ Večkrat resnični prigovor, da ženske mislijo, da so storile že veliko narodno delo, če za narod plešejo, so ovrgle gospodične iz Lubic; nabirale so darove ter oblekle in obdarile vse revne otročiče v

češki šoli med Nemci. Vilma Sokolová opisuje v spisu „Češki otok pod njemačkim valovima“ z živimi bojami vse nadloge, katere morajo prenašati Čehi v onih krajih, kjer so v manjšini. Eliška Krásnohorská opisuje v „Arkivarici“ dosti satirično, kako malo se brigajo za narodne znamenitosti in starine uprav oni, kateri so prvi za to pozvani. Prav toplo je napisala Vlasta Pittnerová svojo sličico: „Nadjena i dovedena“ in pokazala, kako se sreča često naseli tudi v raztrgano kočo in kako lepe duše stanujejo večkrat v slabotnih in bolnih telesih. Prav tako mila je tudi črtica Božene Kuněticke: „Stari stražar“, kjer nam pisateljica pripoveduje, kako stradajo po zimi stari Gajdušek, njegov stari pes in „kokoš mamica“, katero je Gajdušek zato tako zval, ker je njegovi pokojni ženi odgojila osem piščet. Minila je zima in stradanje, a Gajdušek je dobil važno službo: postal je čuvar grajščinske pšenice. Ves se je preporodil; le to ga je jezilo, da so se odslej vse vaške kokoši izogibale pšenice, in tako ni mogel komu pokazati svoje veljave. Šele enkrat proti večeru je opazil Gajdušek v pšenici nekaj belega. A tudi vaški razposajenci so opazili kokoš, in začel se je pravi lov, otroci in psi so naganjali prestrašeno kokoš. Gonja je prihajala vedno bližje Gajdušku, a ko je veliki pes gospodarja Juga ravno pred Gajduškom kokoš zadavil, je opazil, da je bila to njegova „mamica“. Mnogo čuvstva ima tudi črtica Gabriele Preissove: „Ulovljena zraka (žarek)“. Bolna Barica, hčerka perice, je prikovana že od rojstva na svojo sobico, katera je njej celi svet. Z malim zadovoljna, je začela sanjati sanje prve ljubezni, odkar k njej prihaja učenec konservatorija Metod in jej igra na svoje gosli, katerih Barica prej še videla ni. Topel solnčen žarek je obsijal njeno sobico, sijal jej sicer kratko, vendar se je grela na njem, prej nego je sirotica mogla spoznati zimo sveta. Tako zanimive so tudi druge črtice.

„Djevojački svet“ čitatelju jasno označuje delovanje čeških žen in njihove smotre.

J. Barle.

Hrvatski školski muzej. Njegov postanek i uredjenje. 80. Str. 128. — Priznati moramo, da je hrvaško učiteljstvo zelo delavno. V kratkem času si je utemeljilo svoje književno društvo, postavilo učiteljski dom, sezidalo učiteljski konvikt, osnovalo je svojo hranilnico, a dne 19. avgusta l. 1901. odprlo lepo urejeni „Šolski muzej“. Šolski muzej je porazvrščen v prvem nadstropju „Učiteljskega doma“ in se deli v tri oddelke. V prvem oddelku so muzealni predmeti v 41 skupinah, v drugem je pedagoška knjižnica, zgodovinska in moderna, a

v tretjem so razna arhivalija. Vrednost muzeja se ceni že sedaj na okroglih 70.000 K, in v knjižici „Hrvatski školski muzej“ je natanko opisan. Muzej je odprt vsak četrtek in vsako nedeljo od 10. do 12. ure predpoludne. Naj nobeden prijatelj šolstva ne zamudi, da si ga ogleda, ko pride v beli Zagreb!

Janko Barle.

ČEŠKA.

Jan Lier: **Pokuta.** Nakladatelství Jos. R. Vilímka. Praha 1902. Cena K 1.20. — Železniški genre je bil vedno zelo priljubljen pri čeških bravcih, zakaj v njem se dá pisati zelo mikavno in živahno. Saj je življenje na železnici nemirno, polno izprememb, ter ponuja spretnemu pisateljskemu peresu priliko, da nariše pred bravcem cele vrste slikovitih, pestrih črtic z onim posebnim, nekoliko melanholičnim značajem, katerega nam zbuja prihod in odhod vlakov s prihajajočimi in odhajajočimi popotniki. V tem genru je J. Lier mojster. Mnogo „železničnih novel“ je že izšlo izpod njegovega peresa in vse spadajo k mikavnemu, svežemu berilu. V to stroko spada tudi knjiga „Pokuta“. Skozi celo povest se vleče kakor nit ginljiva zgodovina nesrečnega in zapeljivega dekleta. Nemirni in vsak trenutek se izpreminjajoči prizori na postaji so podlaga dejanju, ki je na nekaterih mestih skrajno napeto. Kdor nima dovolj utrjenih živcev, temu svetujem, da te knjige zvečer pred spanjem ne čita, sicer se mu bo godilo tako, kakor meni. Čital sem jo zvečer in potem so me celo noč tako mučile grozne sanje o samih železničnih nesrečah, da sem se zjutraj prebudil ves poten in spehan. — Pisatelj te knjige, J. Lier, je obhajal lani 27. oktobra petdesetletnico svojega rojstva. V češkem slovstvu se je njegovo ime pokazalo v letih sedemdesetih; poprej je pisal pod psevdonimom Adam Zero. Njegovi spisi so se namah prikupili bravcem, ker so prinesli v slovstvo nekaj čisto novega. Tehniški krogi, zlasti železniški uradniki in delavci, so prvokrat nastopali v čeških povestih. Lierova plodovitost je bila v prvih letih občudovanja vredna. Čestokrat so izhajala izpod njegovega peresa po dva do tri dela obenem v raznih časnikih. Razen nekaterih romanov („Vojtěcha Rývy nástupce“, „Narciss“ i. dr.) je Lier napisal več kakor šestdeset novel in nekoliko sto „listkov“ (trije zvezki so izšli v „Kabinetní knihovně pri Šimáčku“), v katerih se Lier kaže kot duhovit satirik. Prevel je tudi celo vrsto gledaliških iger zlasti iz francoskega jezika. —